

Mnogoživki, ki preizkušata meje

Nataša Prosenč Stearns in Jasna Hribernik, video in filmski umetnici

MELITA FORSTNERIC HAJNŠEK

V galeriji Vžigalica v Ljubljani je na ogled razstava del video umetnic in režiserk **Jasne Hribernik** in **Nataše Prosenč Stearns**. Obema je skupno preizkušanje meja ustaljenih, velikokrat zastarelih pravil filmskega in vizualnoumetniškega jezika.

Video Nočni izvir in Vodnjak želja Nataše Prosenč Stearns, ki sta zdaj na ogled v Ljubljani, sta bila premierno predstavljena na razstavi We Must Risk Delight: Twenty Artists from Los Angeles na letošnjem, 56. beneškem bienalu.

Kakšna je izkušnja prestižne promocije slovenske umetnice v ameriškem kontekstu Benetk? Niste bili prvič na bienalu, zastopali ste že Slovenijo. Je možna primerjava? Menda ste zelo izstopali iz "ameriške zgodbe"?

"Primerjava je skorajda nemogoča, saj sta se med obema predstavivama umetniška scena in bienale zelo spremenila. Bienale je bil prej v domeni mesta, danes pa je v privatnih rokah. Bolj kot kdaj prej se vse vrtilo okrog promocije in denarja. Prišlo je tudi do prezasičenosti, kar onemogoča obiskovalcem, da bi si ga v celoti ogledali. O naši ameriški razstavi se je sicer veliko govorilo, predvsem zato, ker je bila soorganizator beneška Akademija za likovno umetnost, ki je veliko pripomogla k promociji, konkretnih odmevov ali relevantnih kritičnih ocen pa je bilo malo. Sama sem imela morda prednost pred ostalimi razstavljalci, ker sem bila skoraj na domačem terenu. Poznala sem prostor in sem posebej zanj pripravila projekt. Mislim tudi, da je pri tako obsežnih razstavah težko verodostojno predstaviti kvalitete vsakega posameznega umetnika."

Instalaciji oziroma videa prikazuje ta podoba zunanosti in notranjosti človeškega telesa, ugnedeni sta med užitek in bolečino. Vaša priljubljena tema preizpraševanja meja realnega in imaginarnega tokrat s pomočjo različnih montažnih postopkov postavlja nežive elemente in telesne organe v razmerje nove vzajemnosti. Lahko razložite to "novo vzajemnost"?

"Nova vzajemnost nastane v prežemanju raznorodnih elementov znotraj predstavljenih del. Ne zanima me bivanje med 'tem in onim', med abstraktnim in konkretnim, resničnim in imaginarnim, med videom in filmom. Prizadevam si te svetove združiti v novo, morda nepoznano kvaliteto, ko razkol med dvema poloma postane enotnost v različnosti, ko se rodi neka nova možnost, neki potencial. Vse to je težko ubesediti in natančno razložiti. Preprosto povedano, gre za prežemanje dveh ali več svetov, prijemov, žanrov, ki ob trčenju rodijo nekaj novega. Pojavi se neki vznemirljiv naboj, ki poganja kreativni proces."

Hrbet kot puščava, usta kot gomila

Dve polabstrahirani srčni mišici utripata v sinhronem ritmu vodne kaplje. Gomila se spremeni in odprta usta. Stik umetnosti in znanosti, bi rekli v teh krajih?

"Znanstvena dejstva me zanimajo v procesu priprav in raziskav, ki potekajo pred realizacijo projekta. Gre za zbiranje informacij, ki lahko idejo oplemenitijo. Na primer trenutno pripravljam projekt, ki bo notranjost zemlje primerjal z notranjostjo telesa. V ta namen se ukvarjam s podobnostmi in razlikami (ne le vizualnimi) obeh 'notranjščin'. Vendar to nikakor ni resna znanost, le preigravanje fenomenov, ki me inspirirajo. V resnici je moj proces prej podoben fokusirani igri. Določena ideja me začne obsedati, z njo se začnem ukvarjati, jo raziskovati, razvijati, potem pa jo realiziram, 'da mi da mir'. Počutim se privilegirano, ker v tem procesu uživam in se ga nikoli ne naveličam. Medtem ko drugi hodijo v službo. (Smeš)"

In erotični kontekst je pomemben?

"Seveda, takoj ko obrnemo kamero proti telesu, bo slika dobila senzualen, erotičen ali seksualen naboj. Telo snemam že, odkar sem se začela ukvarjati z videom in filmom. Je pa res, da me je zmeraj zanimalo, kako pokazati še nekaj več, nekaj skritega, nepričakovanega. Hrbet, ki se spreminja v puščavo, usta kot gomila ali rana, oko kot vrtinec, srce kot maternica in



Nataša Prosenč in Jasna Hribernik (Robert Balen)

V delih obeh se preigravajo filmski jezik in estetske kode umetniškega videa

tako dalje. A hkrati so vse to samo možne aluzije, nekdo drug, nekdo z drugo izkušnjo, bo videl spet nekaj drugega in si ustvaril interpretacijo, ki bo ustrezala njegovemu občutju sveta. Saj vemo, da celo zrno kave nekoga spominja na vagino, koga drugega pa na gumb. Hkrati si prizadevam loviti rob abstraktnega, ki ob konkretnih asociacijah odpira še nove ali pa za nekaj časa zapre podobo v giblivi prostor brez konkretnega pomena."

Kako sta z Jasno Hribernik vzpostavili dialog?

"Z Jasno sva že nekaj let v dialogu, v katerega naju je potegnil podoben status 'mногоživk' znotraj kategorij ustvarjalnih praks. Obe se gibljeva na širokem diapazonu pojavnosti gibljivih slik in pogosto menjujeva, mešava in preizkušava meje žanrov. Konkretno sva najprej sodelovali pri omnibusu Sokratov proces, v Vžigalici je najina prva skupna galerijska predstavitev, imava pa tudi načrte za naprej. Sodelovanje z Jasno je, kljub očitnim razlikam v najinem delu, vselej zanimivo in razburljivo. Mislim, da druga drugi postavlja izzive, jih potem skupaj rešujeva, in uživava v ustvarjalnem procesu."

Migrating frame je serija videov brez narativne strukture. Dramaturgija se zgodi v okviru slike same, ker pa je ta gibljiva, nastane t.i. 'migrating frame'. Vsaka sva v svojem stilu pripravili nekaj takih video zapisov in jih nanizali v video zanko, ki nadgrajuje obe glavni predstavitvi v levem in desnem prostoru galerije."

Kaj delate zdaj v Los Angelesu, kjer že dolgo živite?

"Pred mesecem dni sem se vrnila s festivala v mehiški Oaxaci, ki je zelo povezan z LA filmsko sceno. Tam sem sodelovala s scenarijem za film Življenje lutk, ki sedaj konkurira v enem od laboratorijev Sundancea. Tudi v LA-ju razvijam video art projekte na temo vode, saj se naslednje leto pripravlja prvi bienale na temo vode, ki je ob človeškem telesu morda naslednji najpogostejši motiv mojih videov. Razlog da se v LA-ju pojavljajo iniciative na temo vode, je katastrofalna suša, ki mesto že dolgo pesti. Hkrati pa je v centru pozornosti tudi prenova 57 milj dolgega obrežja LA River, ki ga vodi **Frank Gehry**. Ta projekt bo angažiral velik del mesta - ekologe, krajinske arhitekete, umetnike ... Trenutno sodelujem na dveh skupinskih razstavah, v galeriji Ruth Bachofner z videom Metuzalem in leseno nebo ter na razstavi LA Art Association, kjer je kustosinja LACMe **Leslie Jones** izbrala delo Marianne in vodna tančica. Oba videa bosta ob še nekaj drugih novih delih januarja prikazana tudi v ljubljanski Kinoteki."

Ženska filma nikoli ne vrže proč

Kako je ustvarjalno sinergijo z Natašo Prosenč Stearns, obe sta (razseljeni) Mariborčanki, našla Jasna Hribernik? "V ustvarjalnem procesu naju veže predvsem raziskovanje pripovednih možnosti gibljive slike. V delih obeh se bolj ali manj preigravajo filmski jezik, kot se je zgodovinsko razvijal skozi filmsko kulturo, in estetske kode umetniškega videa; kot nadaljevanje avantgardnega in eksperimentalnega filma se je materializiral v računalniku. Migrating frame govori prav o tem. Ta najina dela je treba gledati v kontekstu sodobne umetnosti, vendar gre bolj za proces ustvarjanja pomenov z uporabo različnih likovnih možnosti video slike in filmskega jezika kot pa zgolj za formalno uporabo različnih vizualnih načinov in predelavo kinematografskih ali televizijskih kod."

Središčna instalacija je celovečerni film Vandima, ki je sicer posnet, a je zaradi "pravdnih razlogov" običal v postprodukciji. Instalacija, ki jo predstavlja, pred nas razstavi "odsotni material", na neki način "odpadni material", ki ga v celovečercu ni. Je torej zavezan avtorstvu, ne pa pravu. Kako (lahko) pravo vpliva na umetniško delo in je torej ta material, simulaker odsotnega izvirnika, lahko novo umetniško delo? "Videoinsta-

lacija z naslovom (Post)produkcija je vsekakor novo umetniško delo, ki je nastalo iz nuje, ko ne moreš povedati tistega, kar si kot ustvarjalec hotel. V primeru Vandime je bil to klic proti vojni, ki se je kazala na obzorju po Bushovem govoru v Združenih narodih, ki je pozival k vojni in napadu na Irak. Novo nastalo delo je najbolje definirano **Marcel Štefancič jr.** v delu teksta, ki sem ga vključila v filmsko videoinstalacijo: 'Ko režiser zavpije 'akcija', se ne začne le film, temveč tudi pravna država. Vse tisto, kar se zgodi po kriku 'akcija' (in kar gre v film), je v domeni pravne države.

Toda: čigavo je tisto, kar se zgodi pred krikom 'akcija'? Je tisto, kar se zgodi pred 'akcijo', isti film? Je to drug film? Film v filmu? Film pred filmom? Film po filmu? Je vse to, kar se zgodi pred 'akcijo', bolj filmsko od tega, kar se zgodi po 'akciji'? Je to bolj filmsko od samega filma? Kdaj film postane film? Kdo je avtor filma? Čigav je film? Se pravo začne že pred 'akcijo' ali šele po njej? Kdaj se začne avtorstvo - pred 'akcijo' ali šele po njej? Je Jasna s tem, ko je (Post)produkcijo, svojo unikatno video-filmsko instalacijo, zmontirala iz prizorov, posnetih pred 'akcijo', ustvarila film, ki ga še ni, ali film, ki ga ni več? Unikatno? Vsekakor: je to že kdo kdaj storil? Je kdo film zmontiral iz 'odsotnega materiala', potemtaka iz tega, kar se zgodi pred 'akcijo' in kar običajno vrže proč? Ne. Vidite, ženska filma nikoli ne vrže proč. Pri ženski je en film vedno več filmov, vidnih in nevidnih. Material, ki velja za 'odpadnega', je za žensko tako avtorski in tako originalen kot sam film. Zato tudi Šeherezada ni bil moški." Tako Hribernikova po Štefanciču.

Kako zahtevna misija je biti režiser celovečerca na Slovenskem? "Biti režiser celovečernega filma je kompleksno delo, kjerkoli na svetu. V proces dela je vključenih veliko ljudi, od katerih pričakujemo, da bodo dali vse od sebe, sledili tvoji viziji in si sočasno zanje odgovoren, postanejo del tvoje zgodbe. Vsak celovečerni film je seveda povezan z denarjem in v Sloveniji ga je seveda malo, premalo namenjenega filmski produkciji. Na srečo pa je razvoj tehnologije naredil svoje in danes lahko celovečerni film posnamemo s pametnim telefonom. Bolj pomembno vprašanje danes se mi zdi, zakaj želimo posneti celovečerni film. Kaj imamo povedati svetu? Ali je biti režiser filma všečen poklic ali ustvarjalna nuja?" sklene Jasna Hribernik.

KLUBvečer

Koncert ob svetovnem dnevu zborovske glasbe - Zimske urice

Petek, 11. december, ob 19.30 v dvorani Union

50

brezplačnih vstopnic za naročnike Večera



Da, želim sodelovati v nagradnem žrebanju za dve brezplačni vstopnici za koncert Zimske urice. Kupon vrnite do četrтка, 10. 12., na dopisnici na naslov: ČZP Večer, 2504 Maribor.

Rezultate žrebanja bomo objavili v Večeru v petek, 11. 12.

Ime in priimek

Naslov

Poštna št. in kraj

Telefonska številka

E-pošta

Sem naročnik Večera

Podpis

Navedeni podatki so točni in s podpisom dovoljujem, da jih ČZP Večer, d.o.o., uporabi pri izvedbi nagradne igre. Pravila Večerovih nagradnih iger so na www.vecer.com/klub.